

**ĐẠI HỌC HUẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y DƯỢC**

ĐINH ĐẠO

**NGHIÊN CỨU THỰC TRẠNG VÀ KẾT QUẢ
CAN THIỆP PHÒNG CHỐNG SUY DINH DƯỠNG
TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI NGƯỜI DÂN TỘC THIỂU SỐ
TẠI HUYỆN BẮC TRÀ MY TỈNH QUẢNG NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y HỌC

HUẾ - 2014

**ĐẠI HỌC HUẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y DƯỢC**

ĐINH ĐẠO

**NGHIÊN CỨU THỰC TRẠNG VÀ KẾT QUẢ
CAN THIỆP PHÒNG CHỐNG SUY DINH DƯỠNG
TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI NGƯỜI DÂN TỘC THIỂU SỐ
TẠI HUYỆN BẮC TRÀ MY TỈNH QUẢNG NAM**

Chuyên ngành: Y TẾ CÔNG CỘNG

Mã số: 62 72 03 01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y HỌC

Người hướng dẫn khoa học:

- 1. PGS.TS. ĐỖ THỊ HÒA**
- 2. PGS.TS. VÕ VĂN THẮNG**

HUẾ - 2014

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình hoàn thành luận án này, tôi đã nhận được sự giúp đỡ chân tình, hiệu quả của nhiều cá nhân, tập thể, của quý cô giáo, thầy giáo, các đồng nghiệp cùng bạn bè và gia đình.

Trước tiên, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới Bộ Giáo dục và Đào tạo, lãnh đạo Đại học Huế, Trường Đại học Y Dược Huế, Bệnh viện đa khoa Trung ương Quảng Nam đã tạo điều kiện thuận lợi cho tôi học tập, nghiên cứu.

Tôi gửi lời cảm ơn chân thành đến khoa Y tế công cộng, Trường Đại học Y Dược Huế cùng quý cô giáo, thầy giáo đã nhiệt tình giảng dạy và tạo môi trường học tập, nghiên cứu hiệu quả.

Tôi xin chân thành cảm ơn PGS.TS. Đỗ Thị Hòa, nguyên Phó trưởng bộ môn Dinh dưỡng và An toàn thực phẩm, Trường Đại học Y Hà Nội; PGS.TS. Võ Văn Thắng, Trưởng khoa Y tế công cộng, Trường Đại học Y Dược Huế là những cô giáo, thầy giáo đã trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ tôi tận tình, chu đáo trong suốt thời gian học tập và hoàn thành luận án.

Tôi xin trân trọng cảm ơn PGS.TS. Đinh Thanh Huệ, người thầy đầu tiên dìu dắt, định hướng cho tôi những vấn đề trọng tâm khi nghiên cứu đề tài này.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn đến Ban Đào tạo Sau đại học, Đại học Huế; Phòng Đào tạo Sau đại học, Đại học Y Dược Huế; các khoa, phòng Bệnh viện đa khoa Trung ương Quảng Nam; lãnh đạo huyện Bắc Trà My; Trung tâm Y tế huyện Bắc Trà My; Phòng Thống kê huyện Bắc Trà My; lãnh đạo xã và Trạm Y tế các xã Trà Giáp, Trà Giác, Trà Đốc, Trà Tân, Trà Sơn, Trà Kết cùng các ban ngành, đoàn thể các xã trên đã quan tâm, tạo mọi điều kiện thuận lợi giúp tôi học tập cũng như triển khai đề tài nghiên cứu.

Tôi xin cảm ơn sâu sắc đến các đồng nghiệp của Bệnh viện đa khoa Trung ương Quảng Nam; Trung tâm Y tế huyện Bắc Trà My; đội ngũ cán bộ y tế các xã Trà Giáp, Trà Giác, Trà Đốc, Trà Tân, Trà Sơn và Trà Kót, cùng mạng lưới cộng tác viên dinh dưỡng; các trưởng thôn, già làng cũng như các bà mẹ có con dưới 5 tuổi của 6 xã trên đã trực tiếp giúp đỡ tôi trong quá trình tổ chức thu thập thông tin và triển khai các hoạt động can thiệp tại cộng đồng.

Tôi luôn ghi nhớ công ơn của người thân, bạn bè, đặc biệt là vợ con tôi đã chia sẻ, động viên để tôi yên tâm học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận án.

Một lần nữa, tôi xin cảm ơn tất cả những người đã quan tâm giúp đỡ và tạo điều kiện tốt để tôi hoàn thành bản luận án tiến sĩ này.

Ngày 22 tháng 5 năm 2014

Tác giả

Đình Đạo

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu do chính tôi thực hiện, được tiến hành công phu, nghiêm túc.

Các số liệu, kết quả trong luận án này là trung thực và chưa được ai công bố trong bất kỳ công trình nghiên cứu nào khác.

Người viết luận án

Đinh Đạo

MỤC LỤC

ĐẶT VẤN ĐỀ.....	1
Chương 1 TỔNG QUAN	3
1.1. THỰC TRẠNG SUY DINH DƯỠNG TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI.....	3
1.1.1. Tình hình thiếu dinh dưỡng trẻ em dưới 5 tuổi.....	3
1.1.2. Nguyên nhân và hậu quả suy dinh dưỡng trẻ em	8
1.2. CÁC TIẾP CẬN CAN THIỆP PHÒNG CHỐNG SUY DINH DƯỠNG	15
1.2.1. Tiếp cận can thiệp cải thiện bữa ăn.....	15
1.2.2. Tiếp cận can thiệp bổ sung vi chất dinh dưỡng	18
1.2.3. Tiếp cận can thiệp cải thiện dịch vụ y tế	20
1.2.4. Xã hội hóa chăm sóc dinh dưỡng	22
1.2.5. Chăm sóc dinh dưỡng trẻ em dân tộc thiểu số Việt Nam	23
Chương 2 ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	28
2.1. ĐỐI TƯỢNG NGHIÊN CỨU	28
2.1.1. Đối tượng	28
2.1.2. Địa điểm.....	28
2.1.3. Thời gian	28
2.2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU.....	28
2.2.1. Thiết kế nghiên cứu	28
2.2.2. Cỡ mẫu và kỹ thuật chọn mẫu	30
2.2.3. Phương pháp đo lường các chỉ số	33
2.2.4. Các bước tiến hành nghiên cứu.....	41
2.2.5. Xử lý và phân tích số liệu nghiên cứu	49
2.2.6. Kỹ thuật hạn chế sai số	49
2.2.7. Hạn chế của nghiên cứu	50
2.2.8. Đạo đức nghiên cứu	51
Chương 3 KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU	52
3.1. TÌNH TRẠNG SUY DINH DƯỠNG VÀ CÁC YẾU TỐ LIÊN QUAN Ở TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI DÂN TỘC THIỂU SỐ HUYỆN BẮC TRÀ MY.....	52
3.1.1. Tình trạng suy dinh dưỡng trẻ em dưới 5 tuổi dân tộc thiểu số	52

3.1.2. Các yếu tố liên quan suy dinh dưỡng trẻ em	54
3.2. KẾT QUẢ CAN THIỆP PHÒNG CHỐNG SUY DINH DƯỠNG TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI DÂN TỘC THIỂU SỐ HUYỆN BẮC TRÀ MY	60
3.2.1. Hoạt động can thiệp phòng chống suy dinh dưỡng trẻ em	60
3.2.2. Kết quả can thiệp phòng chống suy dinh dưỡng trẻ em	64
Chương 4 BÀN LUẬN	80
4.1. TÌNH TRẠNG SUY DINH DƯỠNG VÀ CÁC YẾU TỐ LIÊN QUAN Ở TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI DÂN TỘC THIỂU SỐ HUYỆN BẮC TRÀ MY	80
4.1.1. Tình trạng suy dinh dưỡng trẻ em dưới 5 tuổi dân tộc thiểu số	80
4.1.2. Các yếu tố liên quan suy dinh dưỡng trẻ em	83
4.2. KẾT QUẢ CAN THIỆP PHÒNG CHỐNG SUY DINH DƯỠNG TRẺ EM DƯỚI 5 TUỔI DÂN TỘC THIỂU SỐ HUYỆN BẮC TRÀ MY	94
4.2.1. Hoạt động can thiệp phòng chống suy dinh dưỡng trẻ em	94
4.2.2. Kết quả can thiệp phòng chống suy dinh dưỡng trẻ em	100
KẾT LUẬN	111
KIẾN NGHỊ	113
DANH MỤC CÔNG TRÌNH CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN TÀI LIỆU THAM KHẢO PHỤ LỤC	

CÁC CHỮ VIẾT TẮT

CI	Khoảng tin cậy (Confident Interval)
CSHQ	Chỉ số hiệu quả
CTVDD	Cộng tác viên dinh dưỡng
DTTS	Dân tộc thiểu số
FAO	Tổ chức Thực phẩm và Nông nghiệp thế giới (Food and Agriculture Organization)
GDTTTC	Giáo dục truyền thông tích cực
HQCT	Hiệu quả can thiệp
NCT	Nhóm can thiệp
NCUT	Người có uy tín
NĐC	Nhóm đối chứng
OR	Tỷ suất chênh (Odds Ratio)
SCT	Sau can thiệp
SD	Độ lệch chuẩn (Standard Deviation)
SDD	Suy dinh dưỡng
SDDTE	Suy dinh dưỡng trẻ em
TB	Trung bình
TCT	Trước can thiệp
TPSC	Thực phẩm sẵn có
UNICEF	Quỹ Nhi đồng liên hiệp quốc (United Nations Child' Fund)
VDD	Viện Dinh dưỡng
WHO	Tổ chức Y tế thế giới (World Health Organization)

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Phân loại suy dinh dưỡng theo mức độ của WHO-1997.....	39
Bảng 3.1. Tỷ lệ hiện mắc suy dinh dưỡng theo thể	52
Bảng 3.2. Tỷ lệ trẻ nhẹ cân theo mức độ	52
Bảng 3.3. Tỷ lệ trẻ thấp còi theo mức độ	52
Bảng 3.4. Tỷ lệ trẻ thấp còi theo nhóm tuổi.....	53
Bảng 3.5. Liên quan giữa các đặc điểm chung với trẻ nhẹ cân	54
Bảng 3.6. Liên quan giữa bệnh tật trẻ với thể nhẹ cân	55
Bảng 3.7. Liên quan giữa kiến thức nuôi con của bà mẹ với trẻ nhẹ cân	56
Bảng 3.8. Liên quan giữa thực hành bà mẹ nuôi con với trẻ nhẹ cân.....	57
Bảng 3.9. Liên quan giữa niềm tin người có uy tín của bà mẹ với SDDTE..	58
Bảng 3.10. Các yếu tố liên quan suy dinh dưỡng trẻ em qua phân tích hồi quy logistic đa biến	59
Bảng 3.11. Thống nhất kế hoạch can thiệp phòng chống SDDTE	60
Bảng 3.12. Các hoạt động can thiệp phòng chống SDDTE đã triển khai.....	62
Bảng 3.13. Kinh nghiệm sử dụng thực phẩm sẵn có giàu đạm ở địa phương	63
Bảng 3.14. Đặc điểm các yếu tố giữa 2 nhóm trước can thiệp	64
Bảng 3.15. NCT cải thiện hiểu biết về chất béo của bà mẹ	65
Bảng 3.16. NĐC cải thiện hiểu biết về chất béo của bà mẹ.....	65
Bảng 3.17. Cải thiện hiểu biết về chất béo của bà mẹ sau can thiệp	65
Bảng 3.18. Cải thiện hiểu biết của bà mẹ về nhóm rau quả.....	66
Bảng 3.19. NCT cải thiện hiểu biết nuôi con của bà mẹ	67
Bảng 3.20. NĐC cải thiện hiểu biết nuôi con của bà mẹ	67
Bảng 3.21. Cải thiện hiểu biết nuôi con của bà mẹ sau can thiệp.....	67
Bảng 3.22. NCT cải thiện thực hành nuôi con của bà mẹ	68
Bảng 3.23. NĐC cải thiện thực hành nuôi con của bà mẹ	68
Bảng 3.24. Cải thiện thực hành nuôi con của bà mẹ sau can thiệp.....	68
Bảng 3.25. Thực hành nuôi con ăn bổ sung sai của bà mẹ ở 2 nhóm.....	69
Bảng 3.26. NCT cải thiện niềm tin của bà mẹ với trưởng thôn, già làng	71
Bảng 3.27. NĐC cải thiện niềm tin của bà mẹ với trưởng thôn, già làng.....	71

Bảng 3.28. Cải thiện niềm tin của bà mẹ với trường thôn, già làng SCT	72
Bảng 3.29. Niềm tin bà mẹ với lãnh đạo xã ở 2 nhóm	72
Bảng 3.30. NCT cải thiện niềm tin của bà mẹ với người có uy tín địa phương	73
Bảng 3.31. NĐC cải thiện niềm tin của bà mẹ với người có uy tín địa phương	73
Bảng 3.32. Cải thiện niềm tin của bà mẹ với người có uy tín địa phương	73
Bảng 3.33. NCT cải thiện nhiễm khuẩn hô hấp cấp so với trước can thiệp ..	74
Bảng 3.34. NĐC cải thiện nhiễm khuẩn hô hấp cấp so với ban đầu	74
Bảng 3.35. Cải thiện nhiễm khuẩn hô hấp cấp trẻ em sau can thiệp	74
Bảng 3.36. Nhóm can thiệp cải thiện trẻ nhẹ cân so với trước can thiệp	75
Bảng 3.37. Nhóm đối chứng cải thiện trẻ nhẹ cân so với ban đầu	76
Bảng 3.38. Cải thiện suy dinh dưỡng thể nhẹ cân trẻ em sau can thiệp	76
Bảng 3.39. Sự lên kênh suy dinh dưỡng thể nhẹ cân sau can thiệp	76
Bảng 3.40. Nhóm can thiệp cải thiện trẻ thấp còi so với trước can thiệp	77
Bảng 3.41. Nhóm đối chứng cải thiện trẻ thấp còi so với ban đầu	77
Bảng 3.42. Cải thiện suy dinh dưỡng thể thấp còi trẻ em sau can thiệp	77
Bảng 3.43. Sự lên kênh suy dinh dưỡng thể thấp còi sau can thiệp	78
Bảng 3.44. Suy dinh dưỡng thể gầy còm của trẻ ở 2 nhóm	78
Bảng 3.45. Cải thiện cân nặng trung bình của trẻ ở 2 nhóm	79
Bảng 3.46. Cải thiện chiều cao trung bình của trẻ của 2 nhóm	79